

Sławomir Bylina

(Biała Podlaska)

Przyczynek do analizy postaw społeczno - religijnych kapelanów wojskowych parafii św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej

W związku ze zbliżającą się 25 rocznicą powstania w Białej Podlaskiej parafii wojskowej, przypadającą na dzień 25 marca 2017 r., podjęte zostały prace badawcze nad utwaleniem jej dziejów. Analizując literaturę przedmiotu chciałbym zaznaczyć, że przygotowując się do badań nad dziejami duszpasterstwa wojskowego na Południowym Podlasiu poczyniłem już wstępną kwerendę źródeł¹, a także opublikowałem kilka artykułów naukowych o tej tematyce². Pełniejszy obrazu dziejów w/w parafii, po wcześniejszej szczegółowej analizie źródeł, pragnę tutaj zaprezentować szerszemu gronu badaczy. Celem poniższego artykułu jest też dotarcie z informacją do tych osób, która mogłaby wnieść swój osobisty wkład w opracowanie pełnej monografii parafii wojskowej pw. św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej.

W związku z powyższym zachęcam tych wszystkich, którzy po lekturze niniejszego artykułu mogliby się podzielić swoją wiedzą na ten temat,

¹ Archiwum Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego; Archiwum Diecezjalne Siedleckie; Centralne Archiwum Wojskowe; Instytut Pamięci Narodowej; Archiwum Diecezjalne w Siedlcach (dalej ADS); Archiwum klasztorne Braci Mniejszych Kapucynów w Białej Podlaskiej; Archiwum parafialne Parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Białej Podlaskiej; Archiwum parafialne św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej.

² S. Bylina, *Źródła i materiały do dziejów duszpasterstwa wojskowego na terenie diecezji siedleckiej*, „Rocznik Białskopodlaski”, 2015, Tom XXIII, s. 359-380; Tenże, *Zarys dziejów duszpasterstwa wojskowego na Południowym Podlasiu*, „Przegląd Drohiczyński” nr 8/2016, s. 279-300; Tenże, *Duszpasterstwo dekanatu bialskiego w latach 1918-1922 w świetle sprawozdań dziekańskich*, „Rocznik Białskopodlaski”, 2013, Tom XXI, s. 63-82; Tenże, *Rola Duszpasterstwa Wojskowego w dziejach Polski do 1918 r.*, w: *Elementy teorii i praktyki trans dyscyplinarnych badań problemów bezpieczeństwa, t IV Odkrywanie znaczeń w naukach o bezpieczeństwie*, red. A. Filippek, Siedlce 2015, s. 277-290; Tenże, oraz D. Bylina, *Duszpasterstwo dekanatu bialskiego w latach 1926-1928 w świetle sprawozdań dziekańskich*, „Rocznik Białskopodlaski”, 2014, Tom XXII, s. 43-58.

k którzy posiadają interesujące materiały związane z funkcjonowaniem wspólnoty wojskowej w Białej Podlaskiej. Wszelkie informacje proszę kierować pod adres mailowy: slawekbylina@vp.pl.

Powstanie i funkcjonowania wspólnoty

Dla przedstawienia pełnego obrazu dziejów parafii wojskowej w Białej Podlaskiej należy sięgnąć także do okresu międzywojennego³. W tym czasie w mieście tym stacjonowały liczne oddziały Wojska Polskiego⁴, przy których posługę duszpasterską sprawował kapelan wojskowy. Pierwszym z nich był ks. Antoni Skrzymowski, wcześniejszy wikariusz we Włodawie, który piśmiennie zwrócił się do swoich przełożonych o powierzenie mu funkcji kapelana wojskowego⁵. Został nim z dniem 26 listopada 1919 r.⁶

Duszpasterstwo w Wojsku Polskim zawiązało zostało 9 listopada 1918 r., kiedy płk Jan Wroczyński (kierownik w Ministerstwie Spraw Wojskowych) w porozumieniu z kard. abp. warszawskim Aleksandrem Kakowskim powołał konsystorz polowy⁷. W dalszej kolejności, 18 stycznia 1919 r., Naczelny Wódz Józef Piłsudski wydał rozporządzenie, na podstawie którego przystąpiono do organizacji duszpasterstwa wojskowego. Na jego czele, jako biskup polowy, stanął ks. dr Stanisław Gal⁸.

Według dostępnych źródeł wiadomo, że pierwsze msze święte dla wojskowych odprawiane były w Białej Podlaskiej w kościele wojskowym reformackim (obecnie pw. św. Antoniego). Ówczesny kapelan jednocześnie pomagał duszpastersko tworzącej się parafii Wniebowzięcia Najświętszej Ma-

³ P. Aleksandrowicz, ks., *Diecezja Siedlecka czyli Podlaska. W 150 rocznicę erekcji (1818 – 1968). Przyczynki i materiały do dziejów Diecezji Siedleckiej czyli Podlaskiej*, Siedlce 1971; S. Bylina, ks., *Relacje państwo – Kościół katolicki na Południowym Podlasiu w II Rzeczypospolitej*, Drohiczyn 2013; R. Dmowski, *Unitis Viribus Diecezja Podlaska w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2013; *Duchowni na drogach ku niepodległości 1914-1918*, red. W.K. Cygan, Z. Kępa, W.J. Wysocki, Mińsk Mazowiecki – Warszawa 2014.

⁴ P. Borek, *Garnizon Wojska Polskiego w Białej Podlaskiej w latach 1918-1939*, Biała Podlaska 2006.

⁵ ADS, Akta Ogólne, Kapelania wojskowi, *Pismo ks. A. Skrzymowskiego do Biskupa Diecezji Podlaskiej dnia 12 września 1919 r.*, Lit. K, Dział. III, Nr. porz. 1 Tom I, k. 6.

⁶ ADS, Akta Ogólne, Kapelania wojskowi, *Pismo Kurii Biskupiej Wojsk Polskich do Przewielebnej Kurii Diecezjalnej Podlaskiej z dnia 26 listopada 1919 r.*, Lit. K, Dział. III, Nr. porz. 1 Tom I, k. 14.

⁷ M. Woszczyński, *Ministerstwo Spraw Wojskowych 1918-1921. Zarys organizacji i działalności*, Warszawa 1972, s. 67.

⁸ *Dekret Naczelnego Wodza Wojsk Polskich o porządku hierarchicznym duchowieństwa w Wojsku Polskim*, „Dziennik Rozkazów Wojskowych” 1919, nr 10, s. 252.

ryi Panny. W 1926 r. powołano do istnienia parafię wojskową pw. św. Krzyża. W 1940 roku, budynek kościelny przeznaczony został na niemiecki magazyn⁹.

Kolejnym etapem w dziejach duszpasterstwa wojskowego w Białej Podlaskiej są lata 90. XX wieku. 21 stycznia 1991 r. przywrócono w Polsce funkcjonowanie Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego. Dokonano tego na podstawie bulli Jana Pawła II oraz Kongregacji ds. Biskupów¹⁰, która mianowała ks. prał. dr Sławoja Leszka Głódzia biskupem polowym¹¹.

Parafia wojskowa pw. św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej utworzona została 25 marca 1992 r. Powołał ją biskup polowy WP gen. bryg. dr Sławoj Leszek Głódź¹². Pierwszym proboszczem parafii został o. kpt. dr Kazimierz Tuszyński. Należy zauważyć, że przybycie kapelana do miasta, po wielu dziesięcioleciach przerwy, w społeczności lokalnej odnotowane zostało jako bardzo ważne wydarzenie¹³. Zadaniem ks. proboszcza była opieka nad żołnierzami Pułku Lotniczego w Białej Podlaskiej oraz oddziałami Straży Granicznej w Terespolu i Kukurykach. Dodatkową opieką objęto także żołnierzy z bazy wojskowej w Roskoszy. Początkowo rolę kościoła garnizonowego, podobnie jak to było w okresie międzywojennym, pełnił kościół pw. św. Antoniego (ul. Gabriela Narutowicza 7)¹⁴. Jednocześnie podjęte zostały prace związane z adaptacją na kaplicę budynku wojskowego przy ul. Dokudowskiej¹⁵.

Poświęcenia kaplicy wojskowej dokonał 29 grudnia 1992 r. biskup polowy WP gen. bryg. Sławoj Leszek Głódź. Kaplica otrzymała nazwę Matki

⁹ Archiwum klasztorne Braci Mniejszych Kapucynów w Białej Podlaskiej. Protokół erygowania parafii wojskowej Św. Krzyża, brak sygn. za: H. Mierzwiński, *Biała Podlaska w latach 1918-1939*, Biała Podlaska 2010, s. 700.

¹⁰ *Dekret Kongregacji ds. Biskupów przywracający Ordynariat Polowy w Polsce z dnia 21 stycznia 1991 r.*, [w:] *Schematyzm Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego 2000*, Warszawa 2000, s. 543;

¹¹ *Bulla nominacyjna Jana Pawła II na biskupa Polowego w Polsce Sławoja Leszka Głódzia a dnia 21 stycznia 1991 r.*, [w:] *Schematyzm Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego 2000*, Warszawa 2000, s. 544-545; *Schematyzm Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego 2000*, Warszawa 2000, s. 543-545.

¹² Archiwum parafialne św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, Kronika personalnej parafii wojskowej pw. św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, brak numeracji stron.

¹³ JAK, *Kościół garnizonowy wraca*, „Słowo Podlasia”, Nr 3 (509) 1990, s. 4; J. Chomiuk, *Kościół garnizonowy jak przed laty*, „Słowo Podlasia” 18(628) 1992, s. 1,4; *Nadszedł czas zmartwychwstania z kapelanem bialskiego garnizonu ojcem dr. Kazimierzem Tuszyńskim, kapitanem WP rozmawia Istvan Grabowski*, „Słowo Podlasia”, 49 (659) 1992, s. 8.

¹⁴ S. Bylina, *Relacje państwo – Kościół katolicki*, dz. cyt.

¹⁵ *Schematyzm Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego 2000*, dz. cyt., s. 305-306

Boskiej Kodeńskiej¹⁶. Kolejnym etapem organizacji parafii było nadanie Dekretu Ustanowienia Parafii Wojskowej pod wezwaniem św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej. Miało to miejsce 21 stycznia 1993 r.¹⁷, a uczyniono to na podstawie kanonu 515 Kodeksu Prawa Kanonicznego¹⁸.

Począwszy od 2 października 1996 r. podejmowane były starania mające na celu znalezienie nowego budynku na kaplicę wojskową. Ostatecznie usta-

lono, że będzie nim obiekt dotychczasowego klub garnizonowego, w którym znajdowała się m.in. sala kinowa oraz kantyna. 30 kwietnia 1997 r. powołano Społeczny Komitet Budowy Kaplicy, wybrano też projektanta, którym został Karol Fałkiewicz z Białej Podlaskiej. Wymieniony wyżej budynek zaadoptowano w 1997¹⁹ r. na kaplicę wojskową. 26 czerwca 1999 r. bp gen. dyw. Sławoj Leszek Głódź poświęcił biański kościół garnizonowy oraz nadał mu tytuł Matki Bożej Hetmanki Żołnierza Polskiego²⁰. Poniżej przedstawiam listę kapelanów w latach 1992-2016 w nim posługujących²¹: o. dr Kazimierz Tuszyński 1992-1993, 2005-2010; ks. Sławomir Niewęglowski 1994-1996; o. Józef Michalik 1996-2004; ks. Leonard Sadowski 2004-2005; ks. Mirosław Kwiatkowski 2010-2011, ks. Mirosław Kurianiuk 2011-2015, ks. Wiesław Kondraciuk 2015-.

Kaplica wojskowa w Białej Podlaskiej

¹⁶ Archiwum parafialne św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, Kronika personalnej parafii wojskowej pw. św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, brak numeracji stron.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże, *Dekret Biskupa Polowego Wojska Polskiego Sławoja Leszka Głódzia L.Dz. 020/10-SOK/93 Ustanowienia Parafii Wojskowej pod wezwaniem św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej z dnia 21 stycznia 1993 r.*

¹⁹ TRUD, Nowy kościół parafii wojskowej, „Słowo Podlasia” 1998 nr 19, s. 8; Archiwum parafialne św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, Kronika personalnej parafii wojskowej pw. św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, brak numeracji stron.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

Duszpasterstwo

Podstawowym elementem oddziaływania kapelana w środowisku żołnierskim jest jego udział w życiu wspólnoty lokalnej w charakterze duszpasterza. Analizując dokonania wyżej wymienionych księży proboszczów daje się zauważyć wielu interesujących duszpasterskich inicjatyw podejmowanych z ich strony, jak również działań w zakresie podstawowych elementów posługi kapłańskiej.

Pierwszym z elementów życia duszpasterskiego jest życie sakramentalne. Według dostępnych w archiwum parafialnym danych możemy się dowiedzieć, że od 1992 r. prowadzone są księgi chrzcielne, które dokumentują nowoprzybytych chrześcijan do tutejszej wspólnoty wojskowej. Pierwsza komunია święta miała miejsce już w 1993 r., co zostało również odnotowane w lokalnej prasie²². Sakramenty bierzmowania miały miejsce od 1995 r. Sakramenty małżeństwa oraz wpisy w księdze zgonów rejestrowane są od 1992 r., czyli od początku funkcjonowania parafii²³. Ubogaceniem życia sakramentalnego były parafialne rekolekcje, odpusty²⁴ oraz misje święte (miały one miejsce w dniach 21-24 kwietnia 2007 r²⁵).

Szczególną okazją, która mobilizowała i skupiała społeczność wojskową, były wizyty biskupa polowego. W poszczególnych latach miało miejsce kilka wizyt pasterzy²⁶.

²² Nowy kościół parafii wojskowej. Pierwsza Komunia, „Słowo Podlasia”, 19 (944) 1998, s. 8.

²³ Archiwum parafialne św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej. Księgi parafialne.

²⁴ ks. Z. Kępa, Biała Podlaska: uroczystości odpustowe ku czci św. Kazimierza w parafii wojskowej z udziałem Biskupa Polowego Wojska Polskiego, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/163_4551.html (odczyt 10.11.2015); ks. Z. Kępa, Biała Podlaska – Parafia Wojskowa: Biskup Polowy WP celebrował uroczystość odpustową ku czci św. Kazimierza Królewicza (relacja krótka) http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/-189_2002.html (odczyt 10.11.2015); ks. K. Tuszyński, Uroczystość odpustowa w Parafii Garnizonowej w Białej Podlaskiej z udziałem Biskupa Polowego WP i SG, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/163_4553.html (odczyt 10.11.2015).

²⁵ M, Biała Podlaska: Misje Święte z peregrynacją Obrazu Jezusa Miłosiernego w Parafii Garnizonowej pw. św. Kazimierza Królewicza (21-24. IV. 2007) http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/175_3426.html (odczyt 10.11.2015).

²⁶ Biskup u żołnierzy, „Gościńiec Biały”, Nr 3(23), marzec 2006; E. Koziara, Biskup Polowy na Podlasiu, „Słowo Podlasia”, 2(665) 1993, s. 12-13; ks. Z. Kępa, Przez chrzest rodzimy się dla Boga – powiedział Biskup Polowy Wojska Polskiego podczas Mszy św. w kościele garnizonowym w Białej Podlaskiej http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/-165_4366.html (odczyt 10.11.2015); Bp. T. Płoski, Biała Podlaska: Kazanie Biskupa Polowego WP wygłoszone w kościele garnizonowym podczas spotkania

Przykładem obecności kapelana w jednostce wojskowych mogą być wspólnie organizowane przedsięwzięcia i wydarzenia. Miały one zróżnicowany charakter, a nawiązywały głównie do wydarzeń z życia żołnierza polskiego. Takim wydarzeniem w pierwszych latach funkcjonowania parafii było odsłonięcie tablicy pamiątkowej poświęconej pilotom (październik 1997 r.), którzy zginęli podczas wykonywania zadań służbowych. Byli to żołnierze 61. Lotniczego Pułku Szkolno-Bojowego oraz 3. Ośrodka Szkolenia Lotniczego, które stacjonowały w Białej Podlaskiej, a zostały rozwiązane 13 grudnia 2002 r.²⁷

Kolejnymi wydarzeniami były święta i rocznice historyczne, takie jak 600 rocznica bitwy pod Grunwaldem, 65 rocznica zakończenia II wojny światowej²⁸, obchody święta Niepodległości oraz święta Wojska Polskiego²⁹. Modlono się także za ofiary katastrofy w Katowicach (2006 r.)³⁰, „Żołnierzy Wyklętych” oraz ofiary katastrofy lotniczej w Smoleńsku (2010 r.)³¹. Regularnie

kapelanów dekanatu Straży Granicznej http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/23_6597.html (odczyt 10.11.2015); Bp. T. Płoski, *Biała Podlaska: Kazanie odpustowe Biskupa Polowego WP wygłoszone w kościele garnizonowym św. Kazimierza*, Królewicza http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/350_6607.html (odczyt 10.11.2015); Bp. T. Płoski, *Biała Podlaska: Kazanie wygłoszone w kościele garnizonowym w XXXIII Niedzielę Zwykłą* http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/53_5961.html (odczyt 10.11.2015); B. Rychlik-Jeziorek, L. Sacewicz, *Biała Podlaska: Uroczystości z udziałem Biskupa Polowego gen. dyw. dr Tadeusza Płoskiego* http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/181_2723.html (odczyt 10.11.2015).

²⁷ Archiwum parafialne św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, Kronika personalnej parafii wojskowej pw. św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, brak numeracji stron.

²⁸ J. Łojko, *Biała Podlaska: Pamięć i modlitwa w 600 rocznicę bitwy pod Grunwaldem i 65 rocznicę zakończenia II wojny światowej*, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/415_10205.html (odczyt 10.11.2015); J. Łojko, *Pamięć i modlitwa w 600 rocznicę bitwy pod Grunwaldem i 65 rocznicę zakończenia II wojny światowej*, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/413_10223.html (odczyt 10.11.2015).

²⁹ Ks. K. Tuszyński, *Święto Wojska Polskiego w Białej Podlaskiej*, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/158_5144.html (odczyt 10.11.2015); J. Górniak, ks. K. Tuszyński, *Święto Wojska Polskiego w Białej Podlaskiej* http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/419_10442.html (odczyt 10.11.2015); M. Stefaniak, *Święto Wojska Polskiego w Białej Podlaskiej 2009 roku*, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/367_7689.html (odczyt 10.11.2015); ks. K. Tuszyński, *Biała Podlaska: Uroczystości Wojska Polskiego*, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/184_2443.html (odczyt 10.11.2015).

³⁰ Ks. K. Tuszyński, *Biała Podlaska: Nabożeństwa żałobnego za tragicznie Zmarłych w katastrofie w Katowicach*, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/190_1957.html (odczyt 10.11.2015).

³¹ J. Trudzik, (odczyt 10.11.2015). *Biała Podlaska: Msza św. w intencji ofiar katastrofy w Smoleńsku*, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/405_9490.html

modlono się w intencji pilotów³² oraz funkcjonariuszy Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej³³.

Interesującym zjawiskiem w życiu wspólnoty parafialnej było także to, że skupiała ona wokół siebie osoby z pokrewnych instytucji i organizacji, jak chociażby z policji, służb celnych³⁴ oraz Straży Granicznej³⁵. Uświetniało to i podnosiło rangę wielu uroczystości.

Podsumowując ten z konieczności skrócony zarys dziejów parafii pw. św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej, należy stwierdzić, że kryje on w sobie wiele interesujących wydarzeń, tak duszpasterskich, jak też związanych z funkcjonowaniem tutejszej społeczności lokalnej. Tętniła ona aktywnym życiem, zwłaszcza wtedy, kiedy w tym mieście stacjonowało wojsko. Wspomnienia ożywiają pamięć, ale też budują przyszłość. Mam nadzieję, że powyższy przyczynek do dziejów parafii pw. św. Kazimierza Królewicza w Białej Podlaskiej przyczyni się do powstania solidnej monografii.

*Ks. por. dr Sławomir Bylina (Katedra Badań nad
Konfliktami i Pokojem Wydziału Humanistycz-
nego Uniwersytetu Szczecińskiego)*

³² ks. K. Tuszyński, *Biała Podlaska: Msza św. żałobna w intencji tych mundurowych, którzy tragicznie zginęli podczas pełnionej służby*, http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/-168_4116.html (odczyt 10.11.2015).

³³ B. Kociubińska-Koza, *Biała Podlaska: Msza św. w intencji pilotów i funkcjonariuszy Nadbużańskiego Oddziału SG* http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/194_1746.html (odczyt 10.11.2015).

³⁴ Ks. K. Tuszyński, *Uroczyste odczytanie, wmurowanie i poświęcenie aktu erekcyjnego pod rozbudowywaną Izbę Celną w Białej Podlaskiej* http://ordynariat.pl/pl/354_7062.html (odczyt 10.11.2015); ks. K. Tuszyński, *Uroczyste rozpoczęto dzieło budowę budynku celnego i rozbudowę izby celnej w Białej Podlaskiej*, http://ordynariat.pl/pl/354_7058.html (odczyt 10.11.2015).

³⁵ B. Rychlik-Jeziorek, *Biała Podlaska: Uroczysta Msza św. sprawowana w Święto Służby Celnej i Straży Granicznej* http://ordynariat.wp.mil.pl/pl/370_7989.-html (odczyt 10.11.2015)